האקורד האחרון — „היו ימים..."

הלוחמים היו עייפים. מן החטיבות הוותיקות, שיצאו לפני שנה בשירה צוהלת למרחבי הדרום והגליל, נשארו רק שרידים. המוני נוער עולה, אנשי גח"ל, מילאו את השורות שהתדללו. הצבא גדל והתעצם. יחידות חדשות צצו מכל עבר. כובע־הגרב כמעט ונעלם. חצבא הפך סדיר, בעל תקן ונוהל נוהג, הצדעה וסימני־דרגות. הקרבות שככו. הפוגה חשי תררה בחזיתות. רק מפעם לפעם עוד שרקו הכדורים באוויר. בדרום פרצו הטורים לעבר אילת. המלחמה הגדולה נסתיימה למעשה. אחרי שנת של קרב, החלו החיילים חושבים על בית, עתיד, ועל היומיום האפור. המלחמה הגדולה היתה מאחוריהם, אך עדיין ברמם.

אבל המנגינה תמיד נשארת

בית חולים צבאי.

חדר שורר שקט. שני שכני — בעל הרסיס בגב ובעל הכדור בריאות — נרדמו. מסביב חושך, פרט לאור האדמדם של תנור החשמל.

מרחוק מגיעים אלי צלילים עמומים של ראדיו. מקהלה שרה שירי צבא.

אני מקשיב, ומחשבותי מסתחררות. בעצם אין אלו מח־שבות, אלא תמונות מקוטעות, השוהות לרגע ומתחלפות, הרהורים לעת לילה.

עברה כשנה מיום שנתגייסתי. איזו שנה! האפשר להאמין שרק שנה היא? שכל המאורעות האלה, כל המהפכות האלה, קרו במשך שנה קצרה אחת?

הנה אני מגויס. אני רואה עצמי לבוש במדים פרסיים, אי־שם במחנה אמונים. המשבר הראשון הוא קשה ומכאיב — לנו, שהתחנכנו בארץ, קשה להכניע לפקודות, קשה לוותר על עצמיותנו. ובמחנה האמונים חמור המשטר עד מאד.

פעמים אחדות ביום אנו עוברים את העיר בצאתנו לא־מונים. אין לנו שירים, רק תחליפים פשטניים „הלכה בומזי אל הכביש, ופגשה באיש החי"ש..." אנחנו משתדלים להיות חיילים מושלמים, הרחוב מסתכל בנו בגאוה. בפעם הראשונה הוא רואה עברים הנושאים את נשקם בגלוי.

נסתיימו אמוני־הפרט. אנו מצטרפים לגדוד קרבי. שם יש חופש למכביר. יש מחנה. יש חורים בגדר. ישנה תל־אביב. אנו מטיילים ברחוב, שלושה־ארבעה בשורה, כל אחד לובש את הגרב בצורה שונה. ואנו שרים שיר מלנכולי שזה למדנוהו — „בחזית שכונת התקוה יש בנין אחד עזוב..."

בבוקר בהיר אחד מזעיקים אותנו למסדר. אנו יוצאים מיד, לפעולה גדולה, כבירה, היסטורית. יום־יומיים של הכנות חטופות, ציוד, תלבושת, הכל בשפע מפתיע. בשבת בבוקר השכם מגיעים האוטובוסים. הפקודה היא לשתוק ולהביא את הנשק עד צאתנו מן העיר, בל ירגיש האזרח בתכונה הרבה.

העיר נשארת מאחורינו. הרובים החדשים, המבריקים שזה עתה טהרנום מן ה„גריז", מורמים מן הרצפה. איזה חידוש מהפכני — נשק אישי, השייך לנו ממש, ו־150 כדורים!

שמחים אנחנו, שמחים לקראת הקרב, מלאי צפייה והת־רגשות. ומלבנו פורץ שיר אדיר, שהופיע זה עתה — „האמיני יום יבוא, טוב יהיה מבטיח לך..." אנו שרים אותו כמעט כתפילה. מאמינים אנו במלים אלו, יודעים אנו שהמלחמה תהיה קשה. אך איש מאתנו אינו מעלה עדיין על דעתו שיתכן ולא יחזור הביתה...

„האמיני יום יבוא..." השיר מלווה אותנו בפעולת „נחשון", במצעדים האיומים, בסבל, בגשם, בהסתערות הגדולה, במארבים אינסופיים מתחת לשמש ובעיקר — בכניסה ה־תגיגית לירושלים על מכוניות האספקה, כשהעיר מריעה לקראתנו, יוצאת מבתי־הכנסת כדי לחזות בנו, מצלמת אותנו בכל הפוזות, מפנקת אותנו, שופעת תודה והערצה...

★ ★ ★

עברים ימים. הדרך לירושלים נחסמת. העיר במצור. שוב מזעיקים אותנו. אנו יושבים ב„ביבאקים" בחולדה את פקודת המבצע כבר למדנו בעל־פה. אנו מחכים לאות מן הפלמ"ח שכבש את בית־מחסיר. משום מה הוא מאחר. בינתיים מדליקים אנו מדורה לעת ערב, שותים יין גנוב ואוכלים פרות גנובים. ושרים שיר מלנכולי — „בערבות הנגב, איש מגן נפל..." בולי, מפקדנו המנוח, מלמד אותנו שיר משלו — „העולם היה כה יפה וטוב, עד שבחין בא..."

לטרון. קרב עקוב־מדם ונסיגה רבת־סבל. ההתקפות הרא־שונות על משטרת עיראק־סויידאן הפולש חודר לתוך גבולות הארץ, המצרי מתקרב לתל־אביב. אנו יוצאים לקראתו, אישדוד. בפעם הראשונה רועמים תותחינו, הסתערות רבת־קרבנות. מיסב החברים נופלים. האויב נעצר.

איזה שיר שרנו אז? לא, לא היה שיר בפינו. היתה בנו רק החלטה קודרת, עקשנית — „הוא לא יעבור".

הפוגה מס' 1. ימים אחדים בתל־אביב. אנו מרגישים שקרה משהו. משהו השתנה. שוב אין אנחנו גיבורי האומה שהרחוב מריע לקראתם. דמויות אפורות אנחנו. וברחוב מסתובבים חיילים מבריקים, מצוחצחים.

אנחנו רוטנים אך חיש מהר נשכח הכל. מאורע גדול קרה במחנה — הפכנו לפלוגת־ג'יפים. דוהרים אנחנו ב־כבישים. שוב מריץ הרחוב לקראתנו. הג'יפ מלהיב את הדמיון שהתעייף מלהגות ב„גמלי החזית" האפורים. אחדים נפצעים קל בסיורים. הם צוחקים ועולים שוב על הג'יפ.

גולדים שירים שובבים, לפי צלילי ההמנון הרוסי אנחנו שרים — „תן לי חבר את ידך המטונפת, יחדיו הן ישבנו בג'יפ המחורבן..."

ולפתע פורצים קרבות. הג'יפ חדל להיות צעצוע. הוא הופך נשק אכזרי, מסוכן לאויב ולבעליו. גבוה. עיבדיס. בית־דאראס. בית־עפא. קארטיה. אנחנו עוברים ללא לאות, כמה פעמים ביממה. הפעם יש גם לנו אבדות ניכרות.

הפכנו ל„שועלי שמשון". נכנסה בנו רוח מיוחדת במינה, רוחם של שודדי־הים בספרות ילדותנו. העזה הגובלת עם קלות־דעת, חופשיות חסרת־סייגים, מרדנות עקרונית ו„צפצוף" לוקח את כתב־היד. אחרי שבועיים שרה הפלוגה מנגינה מוזרה, מקורית, של ג'יפים מטרטרים ושועלים מיללים.

אני יוצא לקורס. שם נפגשים ותיקי הגדודים. אחרי אמונים מפרכים צצים הצ'יזבאתים. אנחנו לוחמים שנית את קרבות העבר. ועל הכל מרחף שירה של תובשת קטנה וחמודה — „שופעות עיניך אור ירוק..."

★ ★ ★

קרב חקף ונמוג. הקורס מסתיים. אני חוזר לפלוגת־רגלים. נמטרת לי כיתה של אנשי גח"ל. השירים העבריים אינם. את מקומם תופסים שירים צרפתיים „לידּ הבלונדית שלי, כמה טוב, כמה טוב להיות..." או „חר מפקדי, תן לי חופש..."

משהו מתבשל בכיס פלוג'ה אנו יוצאים למשלטים. גשם.

על כל העולם, סיסמא חדשה — „ללחום ולמות — בנוחיות".

מנגינות משונות מרחפות בחלל זה, ועל כולן מנגינה גרמנית, אשר מי יודע כיצד התגלגלה הנה — „כל הדגים שוחים במים... הוי שושנה, מה יפים החיים".

★ ★ ★

מחוץ המות מסתיים. שוב הפוגה. שוב נועדו לנו תפקידים. הנגב מנותק. וכשם שהעברנו פעם את האספקה לירושלים בשעתה הקשה ביותר, כן מעבירים אנחנו את הסחורה לנגב — בדרכי סתר, בלילה.

בחשכת לילה, בבית ערבי עזוב ליד ג'לאדיה, נולד שיר השועלים: „שועליו של שמשון, שוב פשטו במרחב, ונשאים השלהבת בליל...". הקומפוזיטור יזרא מזדמן למקום. סבל. עבודת חפירה מפרכת. האנשים אינם רגילים לכך. יש לעודד ולהמריץ, להראות דוגמא, לגדף, לצחוק. לעתים נפגש אתה עם אחד הותיקים, ואז נערך קומזיץ כדת. מחליפים זכרונות על בקבוק של קוניאק גנוב או קופסא של אננס (כשרון ה„ארגון" עודו מציין את הותיקים). עולות לעינינו דמויות שהיו ואינן עוד. ובוכה הלב לשמע מנגינות שאיבדו את תוכנן.

לסיום השנה צרור של מכונת יריה, אמבולנס, בית־חולים. כאן אין מנגינה, אין שירה. אך בערב, בחושך, עת אינך יכול להרדם, מתנגנים הזכרונות בלבך וחולפות מנגינות, ואתה חי שנית את השנה הזאת, הגדולה כל כך, הארוכה כל כך, ואינך רוצה להאמין שתסתיים לצלילית של מנגינה בנלית — „היו ימים..."